

Міжнародний гуманітарний університет
Факультет лінгвістики та перекладу
Кафедра педагогіки та психології

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
Психологія та педагогіка

Галузь знань
Спеціальність
Назва освітньої програми
Рівень вищої освіти

02 «Культура і мистецтво»
025 «Музичне мистецтво»
Музичне мистецтво
перший (бакалаврський) рівень

Розробники і викладачі	Контактний тел.	E-mail
Доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки та психології Єрмакова Світлана Станіславівна	0982101888	ermakovasvitlana2011@ukr.net

Анотація до курсу

Дисципліна «**Психологія та педагогіка**» входить до циклу предметів обов'язкових освітніх компонентів і спрямована на формування у здобувачів цілісного розуміння психолого-педагогічних проблем становлення особистості. Курс спрямований на засвоєння здобувачем практичних навичок педагогіки та психології, необхідних у подальшій діяльності в галузі музичного мистецтва, а саме: планування та організація власної роботи, здатність демонструвати базові навички педагогічних знань, генерувати нові ідеї, використовувати знання з психології та педагогіки в організації мистецьких та загальнокультурних заходів, а також в процесі музичної освіти. Вивчення дисципліни «Психологія та педагогіка» передбачає перехід від загальних питань, що мають теоретико-методологічне значення, до практичних психолого-педагогічних рекомендацій для професіоналів напряму діяльності музичне мистецтво.

Метою викладання навчальної дисципліни «Психологія та педагогіка» є ознайомлення здобувачів із системою психолого-педагогічних знань, що постає необхідною умовою їх ефективної професійної діяльності. Основними завданнями вивчення дисципліни є: розвиток психолого-педагогічного мислення, а саме засвоєння ідеї унікальності і неповторності кожної людини, її психологічного складу, ставлення до особистості як до вищої цінності; формування уявлень про активний, творчий характер людської психіки; сприяння розвитку у здобувачів як майбутніх фахівців відповідальності, прагнення до налагодження відносин партнерства, співпраці з суб'єктами освітнього процесу; ознайомлення з психолого-педагогічними особливостями професійної діяльності майбутнього виконавця та викладача.

4. ОЧІКУВАНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ, ЯКІ ПЛАНУЄТЬСЯ СФОРМУВАТИ ТА ДОСЯГНЕННЯ ПРОГРАМНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

У процесі реалізації програми дисципліни «Психологія та педагогіка» формуються наступні компетентності із передбачених освітньою програмою:

Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у галузі музичної професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування системи інтегрованих художньо-естетичних знань з теорії, історії музики, педагогіки та виконавства та характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК4. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК6. Навички міжособистісної взаємодії.

ЗК16. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Спеціальні (фахові) компетентності

СК14. Здатність демонструвати базові навички ділових комунікацій.

Навчальна дисципліна «Психологія та педагогіка» забезпечує досягнення програмних **результатів навчання (РН)**, передбачених освітньою програмою:

РН 3. Демонструвати різні методики вдосконалення виконавської та звукорежисерської діяльності.

РН 13. Володіти основами методології педагогічної діяльності.

РН 14. Використовувати на професійному рівні основи викладання вокалу (естрадно-джазового напрямку).

Заплановані результати навчання за навчальною дисципліною

Знання:

- зміст психології як науки про людину;
- місце педагогіки в системі наук про людину;
- основні поняття психології та педагогіки;
- структуру, особливості та психологічні закономірності організації освітнього процесу;
- психологію педагогічної діяльності;
- головні завдання педагогічного спілкування.

Застосування знань (вміння):

- практично застосовувати отриманні знання для вирішення професійних завдань в сфері музичного виконавства та музичної освіти;
- розробка музично-виконавчих та музично-педагогічних проектів.

3. ОБСЯГ ТА ОЗНАКИ КУРСУ

Загалом		Вид заняття			Ознаки курсу		
ЄКТС	годин	Лекційні заняття	Практичні заняття	Самостійна робота	Курс, (рік навчання)	Семестр	Обов'язкова / вибіркова
3	90	28	14	48	4	8	Обов'язкова

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	годин			
	всього	у тому числі		
		лекц.	практ.	С.р.
I семестр				
Тема 1. Психологія як наука. Зміст психології як науки про людину	14	4	2	10
Тема 2. Природа психіки і свідомості. Розвиток психіки і свідомості	12	4	2	4
Тема 3. Пізнавальні психічні процеси.	12	4	2	4
Тема 4. Ефекторно-вольова сфера психіки. Індивідуально-психологічні особливості особистості.	12	4	2	4
Тема 5. Педагогіка в системі наук про людину.	14	4	2	10
Тема 6. Музична педагогіка та психологія: концепції, методи, специфіка.	12	4	2	10
Тема 7. Мистецька комунікація у сучасному освітньому просторі.	14	4	2	6
Разом	90	28	14	48

5. ТЕХНІЧНЕ Й ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ / ОБЛАДНАННЯ

Здобувачі отримують теми та питання курсу, основну і додаткову літературу, рекомендації, завдання та оцінки за їх виконання. Окрім того, практичні навички у пошуку та аналізу інформації за курсом, з оформлення індивідуальних завдань, тощо, здобувачі отримують, користуючись університетськими комп'ютерними класами та бібліотекою.

6. ПИТАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	годин
1	Тема 1. Психологія як наука. Зміст психології як науки про людину Тема семінару. Основні завдання і принципи психологічної науки Питання семінару: 1. Основні завдання психологічної науки: 1.1. Науково-дослідні завдання; 1.2. Діагностичні завдання; 1.3. Корекційні завдання.	2

	<p>2. Основні теоретичні принципи психології:</p> <p>2.1. Визнання детермінованості психічних явищ матеріальної дійсності;</p> <p>2.2. Генетичний підхід до психічних явищ, дослідження їх у розвитку;</p> <p>2.3. Вивчення психіки людини у взаємозв'язку біологічних і соціальних факторів;</p> <p>2.4. Визнання нерозривного взаємозв'язку психіки і діяльності.</p> <p>3. Методи психології.</p> <p>1. Спостереження як метод дослідження.</p> <p>2. Експеримент, його види.</p> <p>3. Методи опитування.</p> <p>4. Тестовий метод.</p> <p>5. Метод аналізу продуктів діяльності.</p> <p>6. Кількісний та якісний аналізи дослідження психічних явищ.</p>	
2	<p>Тема 2. Природа психіки і свідомості. Розвиток психіки і свідомості</p> <p>Тема семінару. Психіка і свідомість</p> <p>Питання семінару.</p> <p>1. Розвиток психіки у філогенезі.</p> <p>2. Психіка людини та її структура.</p> <p>3. Функції психіки.</p> <p>4. Психічні явища.</p> <p>5. Психічні процеси.</p> <p>6. Психічні стани.</p> <p>7. Психічні властивості.</p> <p>8. Свідоме та несвідоме.</p> <p>9. Складові частини свідомості.</p> <p>10. Властивості свідомості.</p> <p>11. Види свідомості.</p> <p>12. Етапи формування свідомості (за Г. Л. Ушаковим)</p>	2
3	<p>Тема 3. Пізнавальні психічні процеси.</p> <p>Тема семінару. Увагу та пам'ять як психічні процеси</p> <p>1. Увага як психічний процес.</p> <p>Питання семінару:</p> <p>1. Поняття про увагу та її фізіологічні основи.</p> <p>2. Види уваги.</p> <p>3. Характеристика уваги.</p> <p>4. Особливості уваги.</p> <p>5. Особливості розвитку уваги у дітей.</p> <p>2. Пам'ять як психічний процес.</p>	2

	<p>Питання семінару:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття пам'яті. 2. Основні теорії пам'яті. 3. Види пам'яті. 4. Основні процеси, що протікають в пам'яті. 	
4	<p>Тема 4. Ефекторно-вольова сфера психіки. Індивідуально-психологічні особливості особистості.</p> <p>Тема семінару. Темперамент та його типи.</p> <p>Питання семінару:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття темпераменту. 2. Типи темпераменту та їх психологічна характеристика: <ol style="list-style-type: none"> 2.1.Холеричний темперамент. 2.2.Сангвінічний темперамент. 2.3.Флегматичний темперамент. 2.4.Меланхолійний темперамент 3. Пристосування темпераменту до вимог діяльності. 4. Здібності <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття і роль здібностей в житті людини. 2. Історія розвитку уявлень про природу здібностей. 3. Структура здібностей. 4. Класифікації здібностей. 5. Поняття обдарованості, таланту, геніальності в музиці. 6. Розвиток музичних здібностей. 7. Специфіка роботи з обдарованими дітьми. 	2
5	<p>Тема 5. Педагогіка в системі наук про людину.</p> <p>Тема семінару: Методики і підходи до виховання.</p> <p>Питання семінару:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Методика Домана. 2. Система Нікітіних. 3. Педагогіка Марії Монтессорі. 4. Вальдорфська педагогіка 5. Раннє навчання. 6. Природне виховання. 7. Виховання на основі співпраці. 8. Методики, засновані на навчанні музиці 9. Українська музична педагогіка. 	2
6	<p>Тема 6. Музична педагогіка та психологія: концепції, методи, специфіка.</p> <p>Тема семінару: Теорії розвитку особистості в музиці.</p>	

	Питання семінару: 1. Теорія музичного навчання (біхевіоризм). 2. Психоаналітична теорія. 3. Теорія особистості в екзистенціальній психології. 4. Гуманістичні теорії особистості 5. Когнітивна теорія розвитку особистості. 6. Інтераціоналістська теорія становлення особистості. 7. Діяльнісна теорія. 8. Музична педагогіка у контексті психологічної науки.	2
7	Тема 7. Мистецька комунікація у сучасному освітньому просторі. Тема семінару: Музичне спілкування як мистецько-комунікативна діяльність. Питання семінару: 1. Мета та завдання музичного спілкування. 2. Зміст і структура мистецької взаємодії. 3. Стилї мистецької комунікації. 4. Монологічна та діалогічна мистецька комунікація в сучасному освітньому просторі.	2
Всього		14

7.САМОСТІЙНА РОБОТА

Самостійна робота – обов’язковий компонент навчальної та дослідницької роботи здобувачів. До самостійної роботи здобувачів в процесі вивчення дисципліни «Психологія і педагогіка» включаються:

1. Повторення матеріалу лекції за допомогою конспекту.
2. Письмова та усна підготовка до семінарів на основі текстів викладача та списку літератури що додаються до кожного семінару. На кожне питання семінару здобувач має дати хоча б коротку тезисну відповідь у конспекті.
3. Написання рефератів.
4. Підготовка до іспиту.
5. Опрацювання та конспектування питань, що виносяться на самостійне вивчення на основі текстів викладача та списку літератури.

Тематика та питання до самостійної підготовки та індивідуальних завдань

№ з/п	Назва теми	годин
1	Тема 1. Психологія як наука. Зміст психології як науки про людину Питання для самостійної роботи. 1. Основні етапи становлення психології як науки: 1.1.Перший етап. Уявлення про душу в добу Античності; 1.2. Другий етап. Формування психології як науки про свідомість; 1.3. Третій етап. Становлення експериментальних методів в психології;	10

	1.4. Четвертий етап. Психологія як науки, що вивчає об'єктивні закономірності психіки, їх прояви та механізми.	
2	<p>Тема 2. Природа психіки і свідомості. Розвиток психіки і свідомості</p> <p>Питання для самостійної роботи:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Несвідомі психічні процеси в структурі психіки. 2. Захисні механізми психіки: <ol style="list-style-type: none"> 2.1.Витіснення; 2.2.Заперечення; 2.3.Раціоналізація; 2.4.Регресія; 2.5.Ідентифікація; 2.6.Заміщення; 2.7.Гіперкомпенсація; 2.8.Проекція; 2.9.Сублімація; 2.10. Формування реакції. 	4
3	<p>Тема 3. Пізнавальні психічні процеси.</p> <p>Питання для самостійної роботи.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Операції мислення. 2. Складові елементи мислення. 3. Основні характеристики мислення. 4. Типи і види мислення. 5. Вікові особливості мислення. 6. Особливості образного мислення. 	4
4	<p>Тема 4. Ефекторно-вольова сфера психіки. Індивідуально-психологічні особливості особистості.</p> <p>Питання для самостійної роботи.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття характеру. 2. Характер у структурі особистості. 3. Будова характеру. 4. Взаємозв'язок характеру з інтересами людини. 5. Риси характеру. 6. Взаємозв'язок характеру і темпераменту. 	4
5	<p>Тема 5. Педагогіка в системі наук про людину.</p> <p>Питання для самостійної роботи.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Концепції музичного виховання. 2. Педагогічна та просвітницька діяльність Лисенко М. В. 3. Історія музичної освіти в Україні. 4. Інтерактивні музично-педагогічні технології у творах Леонтовича М.. 	10

	5. Урахування вікових особливостей дитини в процесі навчання музиці. 6. Інклюзивний підхід до сучасного музичного навчання та виховання. 7. Специфіка та особливості музичної педагогіки. 8. Г. Г. Ващенко як творець української національної педагогіки.	
6	Тема 6. Педагогіка в процесі розвитку особистості Питання для самостійної роботи. 1. Поняття інклюзивної освіти. 2. Інклюзивне навчання в музиці. 3. Інклюзивний заклад. 4. Інклюзивне музичне освітнє середовище. 5. Дитина з особливими освітніми потребами в процесі музичного навчання. 6. Принципи інклюзивної освіти	10
7	Тема 7. Комунікація в психолого-педагогічному процесі. Питання для самостійної роботи. 1. Особливості комунікації та спілкування в гуманістичній педагогіці. 2. Основні принципи комунікації та спілкування в гуманістичній педагогіці. 3. Довіра, відкритість, чесність, взаємодопомога, мотивація. 4. Емпатія як здатність відчуття внутрішнього стану іншого.	6
	Всього	48

10.ВИДИ ТА МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Робоча програма навчальної дисципліни передбачає наступні види та методи контролю:

Види контролю	Складові оцінювання
поточний контроль , який здійснюється у ході: відповідей на практичних заняттях; представлення власного філософського есе; участі в дискусіях на практичних заняттях; проведення консультацій та відпрацювань.	50%
підсумковий контроль , який здійснюється у ході проведення іспиту.	50%

Методи діагностики знань (контролю)	спостереження за навчальною діяльністю здобувачів; фронтальне опитування; наукова доповідь, реферати, усне повідомлення, індивідуальне опитування; робота у групах; іспит.
--	--

Питання до екзамену

1. Психологія як наука. 2. Основні теоретичні принципи музичної психології. 3. Методи психології. 4. Психіка і свідомість. 5. Функції психіки.	6. Види психічних процесів. 7. Поняття і структура свідомості. 8. Етапи формування свідомості. 9. Свідоме і підсвідоме. 10. Структура пізнавальних психічних процесів.

11. Відчуття, їх особливості та класифікація.
12. Сприйняття як психічний процес.
13. Поняття про увагу, спрямованість особистості та вибірковий характер її діяльності.
14. Структура та властивості уваги.
15. Розвиток уваги.
16. Поняття про пам'ять. Пам'ять та діяльність особистості.
17. Види, типи пам'яті.
18. Поняття про мислення як вищу форму пізнавальної діяльності. Мислення як процес.
19. Види мислення та їх індивідуальні особливості.
20. Особливості образного мислення.
21. Поняття про емоції та почуття. Функції почуттів.
22. Форми та види почуттів.
23. Види вольових дій та їх загальна характеристика.
24. Вольові якості людини. Розвиток волі.
25. Поняття та типи темпераментів.
26. Поняття та різновиди музичних здібностей.
27. Поняття та структура характеру. Формування характеру в музиці.
28. Педагогіка як наука.
29. Концепції музичного виховання.
30. Педагогічна та просвітницька діяльність Лисенко М. В.
31. Історія музичної освіти в Україні.
32. Інтерактивні музично-педагогічні технології у творах Леонтовича М.
33. Г. Г. Ващенко як творець української національної педагогіки.
34. Головні категорії та принципи дидактики в музиці.
35. Основні функції навчального процесу.
36. Сучасна інклюзивна музична освіта.
37. Поняття «людина», «індивід», «індивідуальність», «особа», «особистість».
38. Головні чинники впливу музики на розвиток особистості.
39. Основні теорії та концепції розвитку особистості в музиці.
40. Самовиховання та самонавчання.
41. Особистісне музичне самовизначення.
42. Урахування вікових особливостей дитини в процесі навчання музиці.
43. Інклюзивний підхід до навчання та виховання.
44. Специфіка та особливості музичної педагогіки.
45. Учень як суб'єкт музичного простору.
46. Особливості мови, спілкування та комунікації в музиці.
47. Мова і мовлення.
48. Значення та особливості музичної комунікації у сучасного освітньому просторі.
49. Основні підходи до поняття мистецького спілкування.
50. Особливості музичної комунікації в гуманістичній педагогіці.

11.ОЦІНЮВАННЯ ПОТОЧНОЇ, САМОСТІЙНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ З ПІДСУМКОВИМ КОНТРОЛЕМ У ФОРМІ ЕКЗАМЕНУ

<i>Поточний контроль</i>			
Види роботи	Планові терміни виконання	Форми контролю та звітності	Максимальний відсоток оцінювання
Систематичність і активність роботи на семінарських (практичних) заняттях			
1.1. Підготовка до практичних занять	Відповідно до робочої програми та розкладу занять	Перевірка обсягу та якості засвоєного матеріалу під час практичних занять	25
Виконання завдань для самостійного опрацювання			

1.2. Підготовка програмного матеріалу (тем, питань), що виноситься на самостійне вивчення	-//-	Розгляд відповідного матеріалу під час аудиторних занять або ІКР ¹ , перевірка конспектів навчальних текстів тощо	10
Виконання індивідуальних завдань (науково-дослідна робота здобувача)			
1.3. Підготовка реферату (есе) за заданою тематикою	Відповідно до розкладу занять і графіку ІКР	Обговорення (захист) матеріалів реферату (есе)	10
1.4. Інші види індивідуальних завдань, в т.ч. підготовка наукових публікацій, участь у роботі круглих столів, конференцій тощо.	-//-	Обговорення результатів проведеної роботи під час аудиторних занять або ІКР, наукових конференцій та круглих столів.	5
Разом балів за поточний контроль			50
Підсумковий контроль екзамен / залік			50
Балів			100

КРИТЕРІЇ ПІДСУМКОВОЇ ОЦІНКИ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ (для екзамену)

№	Критерії оцінювання	Рівень компетентності	Шкала оцінювання ECTS	Оцінка за п'ятибальною шкалою	Оцінка за розширеною шкалою Екзамен
1	Здобувач виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді.	Високий	A	5	Відмінно
2	Здобувач вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи і задачі у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна.	Добрий	B	4,5	Добре
3	Здобувач вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача; в цілому самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, серед яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок.	Достатній	C	4	
4	Здобувач відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень; з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих.	Середній	D	3,5	Задовільно

¹ Індивідуально-консультативна робота викладача зі здобувачами

5	Здобувач володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні.		Е	3	
6	Здобувач володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу.	Низький	FX	2	Не задовільно

Таблиця відповідності результатів контролю знань.

100-бальною шкалою	Шкала за ECTS	За національною шкалою	
		екзамен	залік
90-100 (10-12)	A	Відмінно	зараховано
82-89 (8-9)	B	Добре	
74-81(6-7)	C	Задовільно	
64-73 (5)	D		
60-63 (4)	E	незадовільно	не зараховано
35-59 (3)	FX		

12.РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

- Єрмакова С. С. Педагогічний коучинг : [навчально-методичний посібник]. Одеса: друкарня ВМВ, 2010. 264 с.
- Єрмакова С. С. Педагогіка і психологія у вищому технічному навчальному закладі : [навч.-метод. пос. для аспірантів]. Одеса: «Атлант», 2004. 187 с.
- Єрмакова С. С. Словник-довідник з професійної педагогіки / за ред. А. В. Семенової. Одеса : Пальміра, 2006. 364 с.
- Башкір О. І. Теорії виховання: навчально-методичний посібник. Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2016. 96 с. URL: <http://surl.li/poigg>
- Гарькавець С. О., Волченко Л. П. Спілкування в педагогічному процесі : навчальний посібник. Житомир : ТОВ «Видавничий дім “Бук-Друк”», 2021. 100 с. URL: <http://library.megu.edu.ua:8180/jspui/bitstream/123456789/2620/1/80643182.pdf>
- Шульгіна В. Д. Українська музична педагогіка: підручник [для студ. вищ. навч. закл.]. Вид. 3-тє, допов. Київ : НАКККіМ, 2016. 264 с.
- Гуральник Н. П. Історія музичної освіти України: курс лекцій для студентів музичних спеціальностей ВОЗ мистецького спрямування. 2-е вид., виокремлено та конкретизовано історичний дискурс. Київ: вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2015. 31 с.
- Тодорова І. С. Психологія і педагогіка : навч. пос. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 228 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/300240089.pdf>
- Хмельницька О. С. Педагогіка. Історія педагогіки: навчально-методичний посібник. Переяслав (Київ. обл.) : Домбровська Я.М., 2021. 222 с. URL: <http://surl.li/poigl>

Додаткова

- Бушуєва Т., Авер'янова А. Когнітивний стиль та властивості уваги особистості. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 12. Психологічні науки. 2020. Випуск 11(56). С. 36-47. URL: <https://sj.npu.edu.ua/index.php/pn/article/view/931/823>
- Зайченко І. В. Педагогіка : підручник. Київ : Видавництво Ліра-К, 2016. 608 с. URL: <https://lira-k.com.ua/preview/12225.pdf>

3. Скиба М. Краще разом. Що таке педагогіка партнерства і навіщо вона в НУШ. URL: <https://nus.org.ua/articles/pedagogika-partnerstva-shho-tse-take-ta-yak-zrozumity-chy-vona-ye-u-shkoli/>
4. Мацко Л. А., Прищак М. Д., Годлевська В. Ю. Основи психології та педагогіки: навчальний посібник для студентів заочної форми навчання. Вінниця : ВНТУ, 2009. 163 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Matsko_Larysa/Osnovy_psykholohii_ta_pedagogiky.pdf
5. Нагачевська З. І. Педагогіка : навч.-метод. посіб. для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 014 Середня освіта (спеціалізація історія). Івано-Франківськ : НАІР, 2020. 144 с. URL: <http://surl.li/poigu>
6. Ніколаєнко С. Психолого-педагогічний аналіз комунікативної діяльності педагога. *Світосгляд - Філософія - Релігія: Зб. наук. пр.* Суми : ДВНЗ "УАБС НБУ", 2012. Вип. 2. С. 77-84. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/40686/09-Nikolaienko2.pdf?sequence=1>
7. Олексюк О. М. Музична педагогіка : навчальний посібник. Київ : КНУКіМ, 2006. 188 с. URL: <http://surl.li/gmtkg>
8. Степанов О. М., Фіцула М. М. Основи психології і педагогіки : навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2006. 520 с. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/417343.pdf
9. Столяренко О. Б. Психологія особистості : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 280 с. URL: <https://filos.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/03/Psykholohia-osobystosti.-Stoliarenko-O.-B..pdf>
10. Яремчук О. В. Наукова школа історичної психології І. Г. Білявського: історія та перспективи подальших досліджень. *Педагогіка і психологія. Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2018. № 4 (101). С. 72–81. URL: <https://ispp.org.ua/2021/02/28/yaremchuk-o-v-2018-naukova-shkola-istorichnoi-psixologii-i-g-bilyavskogo/>
11. 56 Цікавих фактів про психологію людини. Сайт Комунального закладу «Вінницький ліцей № 15». 13.01.2021. URL: <http://surl.li/gktaz>

Інформаційні ресурси

1. Бібліотека Київського фонду сприяння розвитку психічної культури. URL: <http://psylib.org.ua/index.html>
2. Психологія – енциклопедія практичної психології. URL: <http://psychologis.com.ua/>
3. Все в твоїх руках. Сайт практичного психолога. Бібліотека. URL: <https://psychologist.net.ua/biblioteka/>